

Людмила Миколаївна БУЛКАТ,
аспірант Інституту законодавства
Верховної Ради України (м. Київ),
bulkat@ukr.net

УДК 342.734

ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В АКТАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Проблемні питання соціального захисту є одними з найбільш актуальних в Україні. Конституційному Суду України відводиться важлива роль у загальному процесі захисту прав і свобод людини та громадянина і функціонування держави в цілому. Аналізуються правові позиції Конституційного Суду України щодо питань соціального захисту людини, викладені в його актах. У результаті доводиться, що приблизно в один і той же період єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні приймав протилежні за своєю суттю рішення: в окремих з цих рішень законодавчі положення, якими зупинялися або обмежувалися пільги, компенсації і гарантії громадян, визнавалися такими, що не відповідають Конституції України, а в інших — подібні законодавчі приписи визнавалися конституційними, виходячи з того, що одним з визначальних елементів у регулюванні суспільних відносин у соціальній сфері є дотримання принципу пропорційності між соціальним захистом громадян України та фінансово-економічними можливостями держави.

Ключові слова: соціальний захист, Конституційний Суд України, акти Конституційного Суду України.

На сьогодні діяльність органів конституційного правосуддя — конституційних судів — у світі стала невід’ємним атрибутом соціальної, демократичної та правової держави.

В Україні єдиним органом конституційної юрисдикції є Конституційний Суд України (ч. 1 ст. 147 Конституції України),

© Булкат Л. М., 2016

завданням якого є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України (ст. 2 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Слід відзначити, що виконання Конституційним Судом свого завдання реалізується шляхом вирішення різноманітних конституційно-правових конфліктів, питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (ч. 1 ст. 150 Конституції України). Як наслідок, закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність (ч. 2 ст. 152 Конституції України).

На нашу думку, такі конституційно визначені важелі впливу Конституційного Суду України та ефективно їх застосування мають важливе значення для загального процесу захисту прав і свобод людини та громадянина та функціонування держави на конституційно визначених засадах. Таку ж позицію висловлює й Н. Шаптала, відзначаючи, що Конституційний Суд України, який є незалежним органом державної влади, відіграє важливу роль у захисті прав і свобод людини і громадянин [1].

Як зазначає С. Верланов, оскільки реальність соціальних прав пов'язана переважно із державним фінансуванням їх безпосереднього здійснення, а таке фінансування опосередковується державним бюджетом, який затверджується законодавцем, то питання меж втручання органу конституційного правосуддя у розподіл бюджетних ресурсів набуває нині неабиякої значущості [2, с. 108].

Таким чином, питанням, пов'язаним із діяльністю Конституційного Суду України в контексті соціального захисту, приділялася увага таких вчених, як: С. Верланов, В. Іваненко, М. Маркуш, П. Ткачук, В. Шаповал, Н. Шаптала тощо.

Метою статті є науково-правовий аналіз позицій Конституційного Суду України при розгляді ним питань соціального захисту.

Як свідчить практична діяльність Конституційного Суду України, рішення, які ним приймаються, мають вирішальне значення у сфері соціального захисту. Тож, проаналізуємо правові позиції єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні, висловлені ним у рішеннях з питань соціального захисту.

У контексті цього дослідження слід звернути увагу на Рішення Конституційного Суду України у справі про постійне користування земельними ділянками № 5-рп/2005 від 22 вересня 2005 р., оскільки, вирішуючи питання про відповідність Конституції України тих чи інших законодавчих положень, які, на думку суб'єктів права на конституційне подання, порушують конституційно визначені гарантії прав людини у сфері соціального захисту, єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні неодноразово акцентував на ньому свою увагу.

Так, у згаданому Рішенні Конституційний Суд, аналізуючи зміст ст. 22 Конституції України, за положеннями якої конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга), а при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя), наголосив, що скасування конституційних прав і свобод — це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняттями змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини — це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними. Загальновизнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена [3].

Наведена офіційна позиція Суду важлива тим, що вона може бути застосована у кожній ситуації, коли права і свободи людини звужуються чи скасовуються новими законами або внесеними змінами до чинних законів. Тому кожного разу, коли до Конституційного Суду оспорується конституційність відповідних законодавчих актів чи їх окремих положень, що стосуються питань соціального захисту, Суд щоразу звертається до цього Рішення як основи, де визначені такі ключові терміни, як: «скасування конституційних прав і свобод», «звуження змісту та обсягу прав і свобод», «зміст прав людини», «обсяг прав людини». Адже приписи ст. 22 Конституції України тут є визначальними.

Наше дослідження позицій Конституційного Суду з питань соціального захисту ми розпочнемо з аналізу тих рішень, у яких Суд визнавав окремі положення законів щодо зупинення або обмеження пільг, компенсацій і гарантій громадян такими, що не відповідають Конституції України.

Так, у Рішенні Конституційного Суду від 20 березня 2002 р. № 5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій [4] встановлено, що Верховна Рада України Законом «Про Державний бюджет України на 2001 рік» зупинила на 2001 рік дію окремих положень чинних законів, які стосувалися пільг, компенсацій і гарантій. Йшлося, зокрема, про такі пільги, як безкоштовний капітальний ремонт житлових приміщень громадян, надання бюджетних кредитів та позик; безплатне або пільгове встановлення телефону, безплатне або пільгове санаторно-курортне лікування тощо. Крім того, були зупинені пільги, пов'язані із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Як наслідок, Конституційний Суд, розглядаючи цю справу, наголосив, що Верховна Рада у такому випадку, прийнявши такий Закон, порушила конституційні права значної кількості громадян України, що впливають з ч. 3 ст. 46 Конституції України.

Конституційний Суд у цьому випадку виходив з того, що заробітні плати тих категорій громадян, яких було позбавлено відповідних пільг, компенсацій і гарантій, є значно нижчими від встановленого законом прожиткового мінімуму. Тому такі пільги, компенсації і гарантії є підтримкою для цих громадян, а їх надання забезпечує реалізацію конституційного права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Конституційний Суд у наведеному вище Рішенні окремо зупинився на категорії громадян, які відповідно до ст. 17 Конституції України перебувають на службі в органах, що забезпечують суверенітет і територіальну цілісність України, її економічну та інформаційну безпеку, а тому потребують додаткових гарантій держави, зокрема гарантій соціального захисту. Суд відзначив, що зупинення пільг, компенсацій і гарантій для таких громадян без відповідної матеріальної компенсації є порушенням конституційних приписів [4].

У рішенні Суд також приділив увагу й вимогам, які ставив у своєму конституційному поданні Верховний Суд України, відзначивши, що зупинення надання гарантованих законом пільг, компенсацій і гарантій усім категоріям суддів України не відповідає конституційним нормам ст. 130 [4]. Між іншим, слід відзначити на сьогодні доволі активну позицію Верховного Суду України у питанні відстоювання соціального захисту суддів.

Таким чином, з аналізу зазначеного вище Рішення Конституційного Суду випливає позиція, спрямована на підтримку соціального захисту громадян, яким пільги, компенсації і гарантії є додатком до основних джерел існування, необхідною складовою їх конституційного права на забезпечення достатнього життєвого рівня. Тому Суд вважає недопустимим звуження змісту та обсягу цього права шляхом прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів. Ми в цілому підтримуємо таку позицію Суду, але в подальшому продемонструємо й інше бачення щодо цього питання, яке буде стосуватися фінансово-економічних можливостей держави.

Наступним об'єктом нашого аналізу буде Рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2004 від 17 березня 2004 р. у справі про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів [5].

Так, на думку народних депутатів України, які були ініціаторами цього конституційного подання, Парламент відповідними положеннями Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» фактично зупинив дію пільг, компенсацій і гарантій, на які мають право окремі категорії громадян — військовослужбовці та працівники правоохоронних органів. Позбавлення їх, а за разом й членів їх сімей таких пільг, як оплата житла, комунальних послуг, безоплатний проїзд тощо, є неконституційним, оскільки не відповідає приписам ч. 5 ст. 17, ч. 3 ст. 22 Конституції України [5].

Розглядаючи цю справу, єдиний орган конституційної юрисдикції виходив з аналізу положень ст. 46 Конституції України, які стосуються

права громадян на соціальний захист. Суд справедливо наголосив про обов'язок держави утримувати тих громадян, які є соціально незахищеними внаслідок втрати працездатності тощо. Основою правової позиції Конституційного Суду у цьому Рішенні слугувало те, що Конституція України виокремлює певні категорії громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави, а саме: військовослужбовці та правоохоронці [5]. Слід відзначити, що висловлена у цьому Рішенні правова позиція була послідовною та цілком узгоджувалася із позицією, висловленою Судом у попередньому, розглянутому нами Рішенні. Ми також підтримуємо цю позицію щодо соціального захисту зазначених вище категорій громадян. Адже, пов'язуючи своє професійне життя із діяльністю в правоохоронних органах, громадян доволі часто спонукала до цього саме система конституційно та законодавчо визначеного соціального захисту. Тому позбавлення їх таких пільг, компенсацій і гарантій є недопустимим з боку законодавчого органу шляхом прийняття відповідних законодавчих змін, які, як вважаємо, заздалегідь є неконституційними.

Безумовно, слід підтримати аргументацію Конституційного Суду стосовно того, що діяльність таких категорій громадян, як військовослужбовці та правоохоронці, доволі часто пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, а також обумовлюється жорсткою дисципліною тощо [5]. Це ще раз підтверджує наше бачення щодо необхідності соціального захисту таких категорій громадян та недопущення порушення гарантій цього захисту.

Того ж року Конституційний Суд України прийняв ще одне Рішення № 20–рп/2004 від 1 грудня 2004 р. у справі про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій [6]. Як вбачається зі змісту цього Рішення, підставою звернення до Конституційного Суду стала необхідність визначити, чи відповідають окремі положення Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» конституційним приписам, а також офіційного тлумачення норм цього Закону щодо встановлених ним пільг, компенсацій і гарантій. Суб'єктами права на конституційне подання, на нашу думку, справедливо поставлено питання перед Конституційним Судом про визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), тих законодавчих приписів, які стосуються надання пільг, гарантій і компенсацій.

Визнаючи ці положення такими, що не відповідають Конституції, Конституційний Суд виходив зі змісту ст.ст. 1, 3, 43, 46, 48 Основного закону та виходив з того, що недопустиме звуження змісту та обсягу конституційного права на достатній життєвий рівень внаслідок прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів (ст. 22).

Тут важливо звернути також увагу на те, що правова позиція Конституційного Суду України з питань обмеження пільг, компенсацій і гарантій військовослужбовців та працівників правоохоронних органів полягає в тому, що комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення їх соціального захисту та їхніх сімей, зумовлений, як ми вже наголошували, особливостями діяльності

таких категорій громадян, а також тим, що така діяльність позбавляє їх можливості отримувати додатковий заробіток, необхідний для достатнього життєвого рівня. Тому їх соціальне забезпечення не може обумовлюватися наявністю фінансування із бюджету [6]. Таким чином, можемо констатувати, що єдиний орган конституційної юрисдикції чітко розмежовує обмеження пільг, компенсацій і гарантій для військовослужбовців та працівників правоохоронних органів та інших соціально незахищених громадян. У першому випадку пільги, компенсації та гарантії надаються у зв'язку з правовим статусом особи і, як зазначено, мають безумовний характер їх надання, а в іншому — у зв'язку із соціальним становищем особи.

Подібне Конституційний Суд відзначив і щодо соціального захисту суддів [6]. Безумовно, така позиція Суду є послідовною.

Зацікавленість викликає у цьому випадку позиція судді Конституційного В. І. Іващенко, висловлена ним у формі окремої думки до зазначеного вище Рішення. На його думку, при визначенні обсягів фінансування соціальних видатків повинні враховуватися вимоги ст. 95 Конституції України щодо справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами (частина перша) та збалансованості бюджету України (частина третя), тобто всі суспільні потреби, які тягнуть за собою видатки з Державного бюджету України, повинні бути задоволені виходячи з фінансових можливостей держави [7]. Варто відзначити, що така позиція судді доволі часто була й позицією самого Конституційного Суду. У подальшому ми продемонструємо, що Суд в окремих своїх рішеннях притримувався саме такої позиції, вирішуючи питання про конституційність тих чи інших положень законів, якими обмежувалися або скасовувалися певні соціальні пільги тощо.

Ще одним рішенням, у якому Конституційний Суд визнав окремі законодавчі положення щодо зупинення або обмеження пільг, компенсацій і гарантій громадян такими, що не відповідають Конституції України, є Рішення № 8-рп/2005 від 11 жовтня 2005 р. у справі про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання [8]. Зокрема законодавчим положенням, яке стало предметом аналізу в Суді щодо його конституційності, зменшено розмір соціальних виплат відповідним категоріям громадян — суддям.

Вирішуючи це питання, Конституційний Суд, на нашу думку, справедливо виходив з того, що підґрунтям здійснення конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні повинна бути чіткість законодавчого визначення, послідовність та передбачуваність законодавчої політики з відповідних питань, зокрема соціальних. Такий стан дає змогу громадянам бути впевненими у їх соціальній захищеності, що їхні права не будуть обмежені чи скасовані. Крім того, Суд знову підтвердив свою позицію, за якою пільги, компенсації, гарантії сприяють їх отримувачам забезпечити собі достатній життєвий рівень, а їх звуження є недопустимим. На думку Конституційного Суду, таке матеріальне забезпечення судді, як заробітна плата, пенсія, щомісячне

довічне грошове утримання тощо, є конституційною гарантією забезпечення його незалежності [8].

Таким чином, вище ми проаналізували рішення Конституційного Суду, в яких було визнано окремі законодавчі положення, якими зупинялися або обмежувалися пільги, компенсації і гарантії громадян, такими, що не відповідають Конституції України. Проте, як уявляється, така позиція Суду з цього питання не є єдиною. Адже нижче ми проаналізуємо окремі рішення, в яких Конституційний Суд займав дещо іншу позицію — вирішував питання щодо конституційності тих чи інших законодавчих положень, якими зупинялися або обмежувалися пільги, компенсації і гарантії громадян, виходячи з фінансово-економічних можливостей держави.

Так, у Рішенні Конституційного Суду № 9-рп/2001 від 19 червня 2001 р. у справі щодо стажу наукової роботи, вирішуючи питання про особливості одного з різновидів спеціального трудового стажу — стажу наукової роботи і порядку його обчислення, єдиний орган конституційної юрисдикції виходив з тієї позиції, що відповідні соціальні виплати обумовлюються наявними у цей період фінансово-економічними можливостями держави тощо [9]. І хоча така позиція не була визначальною для цього Рішення, все ж Суд певною мірою у порівняльному аспекті акцентував увагу на ній.

Ще одним рішенням у цьому сенсі було Рішення Конституційного Суду № 1-рп/2005 від 17 березня 2005 р. у справі про надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, в якому поряд із базовими конституційними визначеннями щодо соціального захисту громадян єдиний орган конституційної юрисдикції звернув увагу й на те, що принципи соціальної держави втілено також у міжнародних актах — Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права та Європейській соціальній хартії. Зокрема ключовими для Суду, на нашу думку, стали положення ст. 22 Загальної декларації прав людини, за якими кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення, а також на реалізацію необхідних для підтримки її гідності й вільного розвитку особистості прав у економічній, соціальній і культурній сферах за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави [10]. Тобто Суд наголосив, що питання соціального захисту, надання відповідної соціальної допомоги, її розмір залежать від фінансово-економічних можливостей держави.

Поряд із цим Конституційний Суд справедливо відзначає про те, що визнання України соціальною державою є підставою для соціальної спрямованості її економіки, всілякого забезпечення реалізації соціальних прав громадян тощо, зобов'язує державу відповідним чином регулювати економічні процеси, встановлювати і застосовувати справедливі та ефективні форми перерозподілу суспільного доходу з метою забезпечення добробуту всіх громадян [10].

Ми підтримуємо позицію Суду стосовно того, що зобов'язання підприємств, установ і організацій оплачувати своїм працівникам перші

п'ять днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, з власних коштів узгоджується з Конституцією в контексті права громадян на соціальний захист. Такої ж думки дотримується й П. М. Ткачук [11]. У свою чергу, В. М. Шаповал не погодився із позицією Суду стосовно того, що різні джерела покриття витрат для виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності не впливають на право застрахованих осіб на матеріальне забезпечення по тимчасовій непрацездатності. Він обґрунтовує це тим, що у такому випадку мають місце цивільно-правові відносини між власником та працівником, а тому це не є достатньою гарантією соціального захисту громадян [12]. На наш погляд, у цьому випадку важливо, аби конституційне право громадян на соціальний захист було належним чином забезпечене, щоб громадяни могли без перешкод його реалізувати. І вже інше питання, яким чином, якими законодавчо визначеними механізмами воно має бути забезпечене.

У Рішенні Конституційного Суду № 20–рп/2008 від 8 жовтня 2008 р. у справі про страхові виплати йдеться про обмеження та скасування відповідних соціальних виплат [13].

Вирішуючи це питання, Конституційний Суд звернув увагу на приписи ст. 12 Європейської соціальної хартії 1996 року, які зобов'язують кожну державу підтримувати функціонування системи соціального забезпечення на належному рівні тощо. Крім того, знову ж таки, як і в попередньому Рішенні, Суд послався на положення ст. 22 Загальної декларації прав людини. Як наслідок, Суд зазначив, що види і розміри соціальних послуг та виплат потерпілим, які здійснюються і відшкодовуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, встановлюються державою з урахуванням його фінансових можливостей [13]. У кінцевому результаті Суд визнав законодавчі положення, які стали предметом розгляду, такими, що відповідають Конституції.

Водночас проти такого рішення виступила М. А. Маркуш, яка аргументувала свою позицію, зокрема, тим, що невиконання державою своїх соціальних зобов'язань щодо окремих осіб ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави, що закономірно призводить до порушення принципів соціальної, правової держави [14]. Власне, така думка М. А. Маркуш співпадає з позицією Конституційного Суду, висловленою ним у наведених нами перших чотирьох рішеннях, які були предметом нашого аналізу.

В іншому своєму Рішенні № 20–рп/2011 від 26 грудня 2011 р., вирішуючи питання стосовно конституційності законодавчих приписів щодо надання Кабінету Міністрів України права визначати порядок та розміри соціальних виплат, змінювати розміри цих виплат залежно від наявних фінансових можливостей держави, Конституційний Суд обґрунтував конституційність таких положень тим, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави [15].

Підсумовуючи, Суд ще раз наголосив про обумовленість соціального захисту фінансовими можливостями держави, адже законодавчо визначені соціально-економічні права не є абсолютними. Хоча й зазначив, що в будь-якому випадку кожному має забезпечуватися достатній життєвий рівень у контексті права на соціальний захист [15].

Таким чином, нами проаналізовано окремі рішення Конституційного Суду України з точки зору доведення відсутності чіткої, послідовної позиції, викладеної у них, щодо питань соціального захисту громадян. Встановлено, що приблизно в один і той же період єдиний орган конституційної юрисдикції приймав протилежні за своєю суттю рішення: в окремих з них законодавчі положення, якими зупинялися або обмежувалися пільги, компенсації і гарантії громадян, визнавалися такими, що не відповідають Конституції України, а в інших — подібні законодавчі приписи визнавалися конституційними, виходячи з того, що одним з визначальних елементів у регулюванні суспільних відносин у соціальній сфері є додержання принципу пропорційності між соціальним захистом громадян та фінансово-економічними можливостями держави.

Список використаних джерел

1. *Шаптала, Н.* Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини : практика Конституційного Суду України [Електронний ресурс] / Н. Шаптала / Конституційний Суд України. — URL : <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/Shaptala.doc>.
2. *Верланов, С.* Соціальні права людини і громадянина у практиці Конституційного Суду України: межі захисту [Текст] / С. Верланов // Право України. — 2010. — № 2. — С. 108–113.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (у справі про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 188. — 5 жовтня.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 58, 60 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 2, 3, 4, 5, 8, 9 частини першої статті 58 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» і підпункту 1 пункту 1 Закону України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів» (у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій) від 20.03.2002 р. № 5-рп/2002 [Текст] // Офіційний вісник України. — 2002. — № 13. — Стор. 141. — Ст. 669.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» (у справі про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів) від 17.03.2004 р. № 7-рп/2004 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 75. — 21 квітня.

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (у справі про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій) від 01.12.2004 р. № 20–рп/2004 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 250. — 30 грудня.
7. Окрема думка судді Конституційного Суду України В. І. Іващенко щодо рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (у справі про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій) від 01.12.2004 р. № 20–рп/2004 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 250. — 30 грудня.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (у справі про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) від 11.10.2005 р. № 8–рп/2005 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 213. — 9 листопада.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 93 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу другого пункту 2 про визначення стажу наукової роботи «з дати присудження наукового ступеня або присвоєння вченого звання» Постанови Кабінету Міністрів України «Про перелік посад наукових працівників державних наукових установ, організацій та посад науково-педагогічних працівників державних вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, перебування на яких дає право на одержання пенсії та грошової допомоги при виході на пенсію відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 27 травня 1999 року (у справі щодо стажу наукової роботи) від 19.06.2001 р. № 9–рп/2001 [Текст] // Офіційний вісник України. — 2001. — № 26. — Стор. 89. — Ст. 1182.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, другої статті 2 Закону України «Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування» (у справі про надання допомоги по тимчасовій непрацездатності) від 17.03.2005 р. № 1–рп/2005 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 63. — 6 квітня.
11. Окрема думка судді Конституційного Суду України П. М. Ткачука стосовно рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції

- України (конституційності) положень частин першої, другої статті 2 Закону України «Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування» (у справі про надання допомоги по тимчасовій непрацездатності) від 17.03.2005 р. № 1-рп/2005 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 63. — 6 квітня.
12. Окрема думка судді Конституційного Суду України В. М. Шаповала стосовно рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, другої статті 2 Закону України «Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування» (у справі про надання допомоги по тимчасовій непрацездатності) від 17.03.2005 р. № 1-рп/2005 [Текст] // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 63. — 6 квітня.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту «б» підпункту 4 пункту 3 статті 7 Закону України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», пункту 1, абзацу третього пункту 5, пункту 9, абзаців другого, третього пункту 10, пункту 11 розділу I Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у справі про страхові виплати) від 08.10.2008 р. № 20-рп/2008 [Текст] // Офіційний вісник України. — 2008. — № 80. — Стор. 63. — Ст. 2698.
14. Окрема думка судді Конституційного Суду України М. А. Маркуш стосовно рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту «б» підпункту 4 пункту 3 статті 7 Закону України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», пункту 1, абзацу третього пункту 5, пункту 9, абзаців другого, третього пункту 10, пункту 11 розділу I Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у справі про страхові виплати) від 08.10.2008 р. № 20-рп/2008 [Текст] // Офіційний вісник України. — 2008. — № 80. — Стор. 63. — Ст. 2698.
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26.12.2011 р. № 20-рп/2011 [Текст] // Офіційний вісник України. — 2012. — № 3. — Стор. 55. — Ст. 100.

Надійшла до редакції 12.05.2016

Булкат Л. М. Вопросы социальной защиты в актах Конституционного Суда Украины

Проблемные вопросы социальной защиты являются одними из наиболее актуальных в Украине. Конституционному Суду Украины отводится важная роль в общем процессе защиты прав и свобод человека и гражданина и функционирования государства в целом. В данной статье анализируются правовые позиции Конституционного Суда Украины по вопросам социальной защиты человека, изложенные в его актах. В результате констатируется, что примерно в один и тот же период единый орган конституционной юрисдикции в Украине принимал противоположные по своей сути решения: в некоторых из этих решений законодательные положения, которыми останавливались или ограничивались льготы, компенсации и гарантии граждан, признавались не соответствующими Конституции Украины, а в других — подобные законодательные предписания признавались конституционными, исходя из того, что одним из определяющих элементов в регулировании общественных отношений в социальной сфере является соблюдение принципа пропорциональности между социальной защитой граждан Украины и финансово-экономическими возможностями государства.

Ключевые слова: социальная защита, Конституционный Суд Украины, акты Конституционного Суда Украины.

Bulkat, L. M. The Issue of Social Protection in the Acts of the Constitutional Court of Ukraine

Problematic questions of social protection are among the most actual in Ukraine. The Constitutional Court of Ukraine plays an important role in the overall process of protection of rights and freedoms of man and citizen and functioning of the state as a whole. This article examines the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine on issues of social protection, set out in its acts. As a result, it is proved that approximately at the same time the sole body of constitutional jurisdiction in Ukraine made essentially opposite decisions: in some of these decisions legal provisions which stopped or limited benefits, compensations and guarantees of citizens were recognized as such, that does not correspond with the norms of the Constitution; while in other cases — such legal provisions were acknowledged as constitutional, based on the fact that one of the key elements in the regulation of social relations in the social sphere is the compliance of the principle of proportionality between the social protection of the citizens of Ukraine and the financial and economic capabilities of the state.

Keywords: social protection, the Constitutional Court of Ukraine, acts of the Constitutional Court of Ukraine.

